

Stanislav PŘIBYL, *Mariánský sloup. V souvislostech víry a ducha*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2020, 195 s., ISBN 978-80-7566-180-7.

Každý, kdo vezme do rukou tuto knihu Stanislava Přibyla, si v souvislosti s dramatem obnovy Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí ihned uvědomí, že je věnována tématu navýsost aktuálnímu. Právě vyslovené si zaslouhuje rozvedení a vysvětlení, které jednou možná bude sloužit i jako svědectví pro ty, kdo přijdou po nás.

Mnozí nekatolíci, pochopitelně vyjma našich pravoslavných přátel, kteří mají hluboký vztah k Matce Páně, se stavěli proti více než sto let trvající snaze katolíků vrátit Mariánský sloup na Staroměstské náměstí. Rovněž v rámci našeho společenství existuje vedle horlivých zastánců zmíněného díla jakási mlčící většina, jejíž příslušníci ve svém srdci prožívali v souvislosti s návratem sloupu na jeho místo dilematické rozpaky. Na jedné straně neměli takoví katolíci, k nimž patřím i já, zhora nic proti nápravě staré těžké křivdy. Zároveň jsme však vnímali, jak to mnohé naše ekumenické bratry a sestry, k nimž nás váže pouto nefalšované křesťanské a církevní lásky, trápí a ponouká k výrokům plným bolesti. Není tudíž divu, že jsme si kladli otázku, zda bratrské společenství, ekumenický takt, pouto ohleduplné lásky nevedí k trpělivosti a odkladu takového díla. Matka jednoty církve přece nesmí být znamením rozdělení a připadat některým jako projev katolické politické arogance!

Když jsem před zhruba dvěma roky na jednom sympóziu konaném na KTF UK vyslovil tyto myšlenky,¹ zakusil jsem na vlastní kůži bez nadsázky hulvátství některých fanatických bojovníků za obnovu sloupu. Mluvil jsem tehdy o mariologii, kterou bezmála čtvrt století přednáším na našich katolických fakultách; hovořil jsem jako autor mariologických pojednání a jako překladatel příslušných církevních dokumentů; mluvil jsem jako člověk, který musel snášet nemálo posměšků ze strany ekumenických přátel a leckdy i přezíravé pohledy katolických kolegů; mluvil jsem jako člověk, který musel strpět bezpočet domovních prohlídek, předlouhých výslechů, ba dokonce výslovné vyhrožování fyzickou likvidací. Když jsem se jednoho z oněch křiklounů otázel, co dělal před rokem 1989, sklopil oči a mlčel. Následovala probdělá noc, v jejímž průběhu jsem si s hořkostí v srdci uvědomil, že někteří zastánci tohoto počínu se vůbec nezajímají o Marii z Nazareta, o Nejsvětější Trojici, o evangelijní proměnu mysli, o ekumenický církevní takt a o to, jaký obraz katolické církve jejich chování vyvolává ve společnosti.

Zkrátka a dobře, katolická víra vítězí nejenom svými obsahem, ale také díky tomu, že při jejím šíření a prezentaci důsledně uplatňujeme evangelijní prostředky! Jak nás učí pohled na kříž našeho Pána, je mnohem, opravdu mnohem lepší v tomto světě zdánlivě prohrát spor o podružné, ale zůstat věrni duchu Božího království. Pokud naši předci toto posvátné pravidlo obcházel, jejich nevyhnutelně pouze dočasná, a proto také jen zdánlivá vítězství jsou pro nás dnes leckdy neúnosným břemenem.

Naprostá většina těch, kdo si přáli obnovu sloupu, takto nejednala a nesmýšlela a nesmýšlí, jak alespoň doufám. Rmoutily mne ovšem také někdy silně ideologicky laděné až nenávistné reakce některých našich ekumenických přátel. Osobně přiznávám, že zranění srdce stěží někdy přebolí

¹ K tomu mne mimo jiné vedly i výroky lidí, které soukromě považuji za naše přímluvce u Nejvyššího, jako byl například Oto Mádr a jiní hrdinové z dob komunistického pronásledování.

a že obavy z dalšího vývoje církevní a ekumenické situace přetrvávají, nicméně mohu vydat svědectví, že kniha Stanislava Příbyla je počinem, který napomáhá jak vnitřnímu zklidnění rozjitřené mysli, tak rovněž k onomu vnějšmu v oblasti meziosobních a snad též interkonfesionálních vztahů. Mělo by tudíž být nabíledni, že nevěnovat pozornost takovému publikačnímu počinu, byť se nejedná o striktně vědecké dílo, by bylo chybou a možná dokonce i zbabělostí. Obnova mysli tkví v solidní informovanosti a také v ochotě k upřímnému pokání ze strany všech, kdo v daném dramatu nesměšleli a nejednali v souladu s evangeliem.

Po tomto, dle mého soudu nezbytném, představení situačního rámce můžeme pomyslně otevřít recenzovanou knihu, která se pochopitelně dotýká některých bodů národních dějin, historie Prahy, jejímž velkým znalcem a milovníkem autor je, ikonografie, specifickým způsobem zasahuje rovněž do tak zvaného mariánského fenoménu, a proto je zcela na místě radit ji také do oblasti mariologie, konkrétně do kapitoly dějin mariánské úcty. Jelikož Mariánský sloup představuje ožehavý bod ekumenického soužití, jak již bylo řečeno, lze bez nadsázky tvrdit, že autor se tu přinejmenším implicitně dotýká také ekleziologických strun. Není třeba zastírat, že spis tohoto druhu má povahu odborně velmi dobře fundované víceoborové osvěty, za niž jako lidé vědy neseme nemalou odpovědnost. Naším posláním totiž není pouze objevovat, ale také ovlivňovat společenské vědomí.

První, co zaujme, je estetická stránka knihy, která obsahuje značný počet velmi pěkných fotografií budov, různých uměleckých děl i jiných artefaktů. Dílo není věnováno pouze Mariánskému sloupu, ale také jeho okolí, konkrétně především Staroměstskému náměstí, potažmo velkým historickým událostem, které se na tomto místě v minulých staletích odehrály. Řečené platí především o první části díla (s. 17–86). Recenzovaná kniha je tudíž jakýmsi sourozencem jiné, velmi podobně laděné knihy téhož autora,² která ovšem s tou nynější nemůže soupeřit co do žhavé aktuality. Poměrně obsáhle a s nemalým ekumenickým taktem se mimo jiné hovoří také o popravě sedmadvaceti českých stavů (s. 41–54). Autor v dané souvislosti zmiňuje například hudební kompozice velmi vzdělaného pána Kryštofa Haranta a tvrdí, že nejsou širší veřejnosti příliš známy, s čímž je nutno souhlasit (s. 48), nicméně si dovoluji upozornit, že na rozhlasové stanici Český rozhlas D-dur již několikrát zazněly. Na tomto místě si neodpustím jaksi mimo běh prezentace Příbylovy knihy upozornit také na překrásné duchovní skladby pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna, které se rovněž objevily v programu výše připomenuté rozhlasové stanice.

Druhá část knihy je věnována dějinám Mariánského sloupu v Praze (s. 89–164). Čtenáři se zde nabízejí spolehlivé a kritické informace o vzniku Mariánského sloupu. Základní intencí jeho vztyčení bylo primárně poděkování Matce Páně za ochranu pravobřežní Prahy v době švédské invaze na sklonku třicetileté války. V druhé polovině devatenáctého století došlo k závažné reinterpretaci významu tohoto duchovního díla, a to ve smyslu tak zvané habsburské poroby národa, což bylo spjata s účelovým antikaticismem oněch desetiletí. Bohužel shledáváme, že nejedna česká hlava této ideologii dodnes podléhá a nechává se strhávat k projevům netolerance, ba nenávisti vůči českým a moravským katolíkům, kteří ze své strany v duchu ekumenické tolerance dnes nic nenamítají proti pomníku mistra Jana Husa na stejném pražském náměstí.³ Snad by nám mohlo být spláceno ze strany nekatolických křesťanů i ostatních občanů jiné názorové orientace stejnou

2 Srov. Stanislav PŘIBYL, *Karlův most v souvislostech víry a ducha*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2019.

3 Mimořádně reálný historický mistr Jan Hus byl katolický kněz a jako takový také zemřel. Pokud jde o jeho osobní vztah k Matce Páně, na základě jeho textů a postojů můžeme směle prohlásit, že byl mariánským ctitelem, že jeho mariologie byla zcela katolická a vyvážená. Z uvedených důvodů by mistr Jan proti Mariánskému sloupu poblíž jeho pomníku nejenom nic nenamítal, ale určitě by to dokonce považoval za nemalou čest. Poučený katolík tedy ony dva pomníky na Staroměstském náměstí nebude vnímat jako dva protiklady, ale naopak jako něco ideově navýsost souladného. Můžeme-li hovořit zároveň o souladu estetickém, toť otázka.

mincí, když jde o zpřítomnění nepopíratelné skutečnosti, že značná část našeho národa se hlásí ke katolické církvi a k tomu poctivému a pozitivnímu z dějin českého katolicismu. V dané souvislosti bych rád upozornil na vynikající knihu evangelického teologa, který vybízí k poctivému vyrovnání se s velkými příběhy našich dějin, a to jak těmi katolickými, tak rovněž husitskými, bratrskými a evangelickými,⁴ protože to vše plnoprávně patří ke společnému příběhu našeho národa, k naší společné identitě.

Velmi zajímavá a historicky korektní je kapitolka (s. 89–100), v níž autor seznamuje se základními peripetemi stržení Mariánského sloupu v listopadu 1918. Osobně se domnívám, že tento hanebný čin byl motivován přednostně politicky, a nikoli tolik antimariánsky, antikřesťansky, antinábožensky. Evidentně šlo o příběh související s vlnou ikonoklasmu, konkrétně útoků na katolické pomníky, sochy a tak dále. Naštěstí tato záplava nespoutané nenávisti nezasáhla osoby.

K tomu si dovolím dodat, že každý, kdo by z nejrůznějších důvodů odporoval obnově Mariánského sloupu, by se měl zamyslet nad tím, že vlastně schvaluje opravdu vandalský skutek a svým způsobem se řadí mezi ty, kdo jej kdysi provedli. Takový člověk se také neprojevuje jako demokrat, který ctí názorovou různorodost, a v případě křesťana jako člověk s ekumenickým duchem, k němuž patří přiznání práva druhému na jeho sebeurčení a hlavně na svobodné vyjadřování vlastního přesvědčení. Fanatici na obou stranách vyvolávají demony třicetileté války, k čemuž každý poctivý věřící musí ve svém srdci říci jasně ne, neboť v první polovině sedmnáctého století jsme jako křesťané prohráli všichni. Důsledky této tragédie se dodnes projevují zpravidla nereflexivně, po předcích zděděnou nedůvěrou mnoha lidí vůči církvím a „zdiskreditovanému“ křesťanství vůbec.

Následují informace o dlouhém a bolestném procesu obnovy sloupu, představení díla z ikonografického hlediska, o fenoménu děkovných mariánských a jiných sloupů ve středoevropské oblasti. Jsem velmi povděčen, že autor hovoří i o inspiraci velkého českého biskupa a také vědce Antonína Podlahy, který v dobách první republiky jasně poradil, aby místo tehdy nemyslitelné obnovy sloupu byla na okrajích Prahy postavena k počtě Matky Páně pomyslná koruna z dvanácti hvězd – kostelů. Za několik desetiletí kolem těchto chrámů vyrostla nová sídliště. Postavit kostely v oněch místech v době komunismu bylo pochopitelně vyloučené, jenomže díky prorockému slovu pana biskupa tam již stály. Dovolím si podotknout, že v jednom z nich, v kostele dnes svaté Anežky České na Spořilově, jsem vyrůstal a zrál pro své poslání duchovního a teologa.

Kniha je, jak již bylo řečeno, nesmírně aktuální, fundovaná a také z estetického hlediska velmi přitažlivá. Je psána v poctivém ekumenickém duchu, vysvětluje, neuráží, nestaví na mýtech, z nichž některé kriticky vyvrací. Její četbu doporučuji všem, kdo se o problematiku Mariánského sloupu jakoukoli formou zajímají a o ní se také vyjadřují. Možná po jejím přečtení zjistí, že ne všechno, co měli za jisté, takovým skutečně je. Její četba by určitě neublížila ani odborníkům, protože ti většinou sledují úzkou linii vlastní specializace, a proto jim unikají některé důležité souvislosti na mezioborové úrovni.

Ctirad Václav Pospíšil
(TF JU, cpospisil@tf.jcu.cz)

4 Srov. Pavel HOŠEK, *Je to náš příběh*, Brno: CDK, 2018. Jako katolík jsem na dílo reagoval a z hlediska christologie a trinitologie doplnil některé podněty ve studii: Ctirad Václav POSPÍŠIL, Cesty k velkému češství (nejen) z katolického hlediska, *Teologická reflexe* 2/2019, s. 115–136. Se stejnou intencí vznikaly také mé monografie o mistru Janu Husovi a T. G. Masarykovi, které rozhodně nejsou primárně ve vědeckém slova smyslu historickými pracemi, ale díly teologickými se silným zaměřením na smíření.